

Sygn. akt II CSK 465/15

POSTANOWIENIE

Dnia 7 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa H. K.

przeciwko B. H. w W., Republika

Federalna Niemiec

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 7 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 8 maja 2015 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz
pозwanej kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 16 maja 2014 r. powód H. K., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Fabryka mebli „P.” w Ł., wniósł o zasądzenie od pozwanej B. H. z siedzibą w W. (Niemcy) (dalej: „B.”) kwoty 74 427,05 Euro, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia wezwania do zapłaty w dniu 31 marca 2014 r. do dnia zapłaty, powołując się na art. 18 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (jedn. tekst: Dz. U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503 ze zm., dalej „u.z.n.k.”) w zw. z art. 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/2).

Postanowieniem z dnia 11 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w Ł. odrzucił powództwo.

Ustalono, że w dniu 19 marca 2010 r. powód zawarł ze spółką X. z siedzibą w W. (Austria) oraz jednostkami powiązаныmi z koncernem X. , w tym B., umowę regulującą warunki dostawy przez niego mebli oraz płatności na jego rzecz z tego tytułu (dalej: „Umowa”). W pkt 27 Umowy strony postanowiły, że „sądem właściwym dla obu stron jest wyłącznie W.”. W dniu 27 stycznia 2012 r. ten same strony zawarły „Porozumienie o warunkach” (dalej: „Porozumienie”) zawierające uzgodnienie o dodatkowym wynagrodzeniu, w wysokości, odpowiednio, 2% od wartości obrotu od 1 stycznia 2012 r., i 3% od wartości obrotu od 1 stycznia 2013 r., określonego jako „bonus szefa”. B. potrącała „bonus szefa” z kwot, które należne były powodowi na podstawie Umowy za dostarczone meble. W latach 2012-2013 kwota potrąceń z tego tytułu wyniosła 74 427,05 Euro.

Dochodząc wskazanej kwoty powód powołał się na to, że działanie B. było czynem nieuczciwej konkurencji, o którym mowa w art. 15 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k., tj. czynem polegającym na pobieraniu innych niż marża handlowa opłat za przyjęcie towaru do sprzedaży. Argumentował, że postanowienia Porozumienia odnoszące się do bonusu szefa były niedozwolone i w związku z tym nieważne, wobec czego dokonane na ich podstawie potrącenia kwot z należności powoda za dostarczone meble były prawnie nieskuteczne. Powód zakwalifikował swe roszczenie z tego tytułu jako żądanie naprawienia szkody mające oparcie w art. 18 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k. Uznał bowiem, że dochodzi żądanej kwoty tytułem odszkodowania.

Sąd Okręgowy uznał, że w świetle art. 3 ust. 1 i art. 23 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE z 2001 r., L 12, s. 1 ze zm.; polskie wydanie specjalne Dz. Urz. UE rozdział 19, t. 4, s. 42 ze zm.; dalej: „rozporządzenie nr 44/2001”) oraz art. 25 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE z 2012 r., L 351, s. 1; dalej: „rozporządzenie nr 1215/2012) sądy polskie nie mają jurysdykcji krajowej w sprawie. Wskazał, że zawarta w pkt 27 Umowy klauzula wskazuje na właściwość sądu w Austrii (w W.). Została ona sformułowana w sposób ogólny, bez żadnych ograniczeń co do typu roszczenia albo jego podstawy prawnej, w związku z czym obejmuje wszelkie roszczenia związane z zawarciem i wykonywaniem Umowy przez strony, zarówno te wynikłe z odpowiedzialności kontraktowej, jak również roszczenia o charakterze odszkodowawczym. Taką właśnie deliktową podstawę ma roszczenie podniesione w pozwie jako roszczenie odszkodowawcze związane z zarzucanym przez powoda stronie pozwanej czynem nieuczciwej konkurencji. Porozumienie, będące bezpośrednią podstawą tego roszczenia, stanowi w istocie tylko zmianę Umowy. Brak w treści Porozumienia osobnej klauzuli jurysdykcyjnej nie oznacza, że klauzula zawarta w Umowie nie obejmuje sporów związanych z Porozumieniem. Są one bowiem sporami związanymi z Umową jedynie uzupełnioną o kwestie objęte tym Porozumieniem.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wobec faktu, iż pozwany podniósł zarzut braku jurysdykcji krajowej przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, uzasadnione było odrzucenie powództwa na podstawie art. 1099 § 1 k.p.c.

Powód wniósł zażalenie na postanowienie z dnia 8 maja 2015 r. Zarzucił w nim naruszenie art. 1099 § 1 k.p.c. w zw. z art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 oraz art. 25 rozporządzenia nr 1215/2012, art. 233 k.p.c., art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 oraz art. 65 § 1 i 2 k.c.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając zażalenie, stwierdził, że powołane w nim zarzuty dotyczą tego, czy klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy jest skuteczna, a także tego, jakie kategorie spraw obejmuje ta klauzula oraz czy ma zastosowanie do Porozumienia.

Dokonując wykładni klauzuli jurysdykcyjnej zawartej w pkt 27 Umowy Sąd uznał, że ma ona charakter ogólny, wobec czego obejmuje ogół relacji pomiędzy stronami Umowy. Nie ma żadnych uregulowań prawnych zakazujących tego rodzaju klauzul. Gdyby strony chciały określone spory wyłączyć spod działania tej klauzuli, wtedy wyraźnie by o tym postanowiły. Założenie o szerokim zakresie przedmiotowym klauzuli zawartej w pkt 27 Umowy pozwala na uniknięcie dualizmu, który polegałby na tym, że w jednych sprawach (na tle Umowy) właściwy byłby sąd austriacki, a w innych – sąd polski.

Rozpatrując kwestię, czy klauzula zawarta w pkt 27 Umowy odnosi się także do Porozumienia, Sąd Apelacyjny przyjął, że właściwe są tu reguły wykładni, które wynikają z art. 65 § 1 i 2 k.c. Uznał, że chociaż strony nie określiły Porozumienia mianem aneksu do Umowy, to jednak całokształt relacji handlowych między nimi wskazuje na to, że właśnie taką funkcję pełni Porozumienie i w żadnym wypadku nie może być uznany za odrębną umowę. Nie zawiera żadnych istotnych składników rodzajowych umowy, które pozwalałyby je uznać za samoistną umowę handlową. W treści Porozumienia zawarto zwrot „dodatkowo do każdorazowo obowiązujących warunków formowych i warunków związku przedsiębiorstw”, który w jednoznaczny sposób nawiązuje do Umowy. Ponadto, treść Porozumienia ma sens prawny tylko w powiązaniu z Umową. Jeśli zaś jedynym stosunkiem prawnym, do którego odnosi się Porozumienie, jest Umowa, to tym samym stosuje się do niego wszelkie regulacje Umowy, w tym klauzulę jurysdykcyjną.

Sąd Apelacyjny, podkreślając ogólny charakter klauzuli zawartej w pkt 27 Umowy, pozwalający na objęcie jej zakresem także roszczeń odszkodowawczych, oraz związek Porozumienia z Umową, przyjął, że obejmuje ona powództwo powoda. Dochodzone przezeń roszczenie jest związane z wykonywaniem Umowy, a zatem zastosowanie do niego ma zawarta w niej klauzula jurysdykcyjna. Pogląd ten wsparł odwołaniem do zasady autonomicznej wykładni regulacji rozporządzenia nr 44/2001, a także do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej:

„Trybunał”) z dnia 13 marca 2014 r., C-548/12, w sprawie *Marc Brogsitter p. Fabrication de Montres Normandes EURL i Karsten Fräßdorf* (www.eur-lex.europa.eu). W świetle tego wyroku powództwo dotyczące odpowiedzialności cywilnej, mające w prawie krajowym charakter deliktowy, należy uznać za wchodzące w zakres pojęcia „umowa lub roszczenia wynikające z umowy” w rozumieniu art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, jeżeli zarzucane zachowanie można uznać za uchybienie zobowiązaniom umownym w kształcie możliwym do określenia z uwzględnieniem przedmiotu umowy.

Odrzucając zarzut naruszenia art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, oparty na założeniu, że przedmiotowa sprawa ma jednak charakter deliktowy, Sąd wskazał, powołując się na judykaturę Trybunału, że powód dochodzi od pozwanego zapłaty w związku z czynem nieuczciwej konkurencji, który miał polegać na utrudnieniu dostępu do rynku niemieckiego przez nałożenie obowiązku uiszczenia bonusu szefa. W tych okolicznościach miejsce powstania szkody pierwotnej, którą miał ponieść powód, jest Austria, gdzie zawarto Porozumienie, względnie Niemcy, w których bonus ten był pobierany przez pozwanego. Na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 sprawa podlegałaby rozpoznaniu przez sąd austriacki albo niemiecki, jeśli uznałoby się, że nie ma w niej zastosowania klauzula prorogacyjna zamieszczona w pkt 27 Umowy.

Z tych względów postanowieniem z dnia 8 maja 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie powoda.

Powód zaskarżył to postanowienie skargą kasacyjną w całości. Zarzucił w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c., natomiast w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) naruszenie art. 1099 § 1 k.p.c. w zw. z art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 25 rozporządzenia nr 1215/2012, art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 (odpowiednio art. 25 rozporządzenia nr 1215/2012) oraz art. 5 ust. 3 rozporządzenia nr 44/2001 (odpowiednio art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012). Na tych podstawach wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co istoty sprawy przez oddalenie wniosku o odrzuceniu pozwu, bądź o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie również

postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 11 lutego 2015 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty koncentrują się wokół kilku kwestii. Po pierwsze, zdaniem powoda klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy jest nieskuteczna (nieważna), gdyż nie spełnia wymagań wynikających z art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 względnie art. 25 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 dotyczących określenia stosunku prawnego, z którego wynikać mogą spory objęte tą klauzulą. Po drugie, powód uważa, że klauzula zawarta w pkt 27 Umowy nie dotyczy Porozumienia. Po trzecie, według powoda przedmiotowa klauzula nie obejmuje takiego roszczenia o charakterze deliktowym, jak podniesione przezeń roszczenie o odszkodowanie (art. 18 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k.) za szkodę wynikłą z czynu nieuczciwej konkurencji polegającego na pobieraniu innych niż marża handlowa opłat za przyjęcie towaru do sprzedaży (art. 15 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k.).

Powództwo przed Sądem Okręgowym w Ł. zostało wniesione przed dniem 10 stycznia 2015 r. W świetle art. 66 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 w sprawie nie mają zatem zastosowania przepisy rozporządzenia nr 1215/2012. Miarodajne są w związku z tym przepisy rozporządzenia nr 44/2001.

Ocena klauzuli jurysdykcyjnej zamieszczonej w pkt 27 Umowy na podstawie art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 jest uzasadniona tym, że spełnione są – poza przynależnością sprawy do przedmiotowego zakresu zastosowania rozporządzenia nr 44/2001 – przesłanki stosowania tego przepisu w postaci warunku, aby co najmniej jedna ze stron miała miejsce zamieszkania (siedzibę) w państwie członkowskim (obie strony pochodzą z państw członkowskich – powód ma miejsce zamieszkania w Polsce, a pozwana siedzibę w Niemczech), i warunku, aby strony uzgodniły właściwość sądów lub sądu państwa członkowskiego (sądem, który uzgodniły strony, jest sąd w Austrii). Ponadto, należy przyjąć, że w świetle art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 skutki w zakresie jurysdykcji krajowej wywołuje zarówno klauzula wskazująca jako właściwe ogólnie sądy danego państwa członkowskiego, jak również klauzula wskazująca – tak, jak klauzula zawarta w pkt 27 Umowy – jako właściwy sąd w określonej miejscowości państwa członkowskiego.

W tym drugim wypadku klauzula reguluje jednocześnie właściwość miejscową sądu i jurysdykcję krajową.

Przepis art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wymaga, aby umowa jurysdykcyjna określała konkretny spór wynikły albo spór przyszły mogący wyniknąć z określonego stosunku prawnego. Warunek ten jest spełniony, jeśli można dokonać wykładni takiej umowy w ten sposób, że obejmuje ona spory ze skonkretyzowanego stosunku prawnego (por. wyrok Trybunału z dnia 10 marca 1992 r., C-214/89, w sprawie *Powell Duffryn plc p. Wolfgang Petereit*, www.eur-lex.europa.eu). Klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy w swej treści wprost nie stanowi wprawdzie, jaki jest jej zakres przedmiotowy, jednak przy uwzględnieniu faktu zamieszczenia jej w tekście Umowy oraz tego, że zawarta także w pkt 27 Umowy klauzula wskazująca na właściwość prawa austriackiego w swej treści wprost odnosi się do stosunku umownego stron wynikającego z Umowy, nie budzi wątpliwości, że stosunkiem prawnym, do którego odnosi się klauzula jurysdykcyjna, jest stosunek prawny kreowany Umową. W rezultacie należy przyjąć, że klauzula jurysdykcyjna, o której mowa, odnosi się do sporów pomiędzy stronami Umowy na tle stosunku prawnego, którego źródłem jest Umowa, obejmując całokształt tych sporów.

Zdaniem powoda Porozumienie jest odrębnym od Umowy uzgodnieniem stron i klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy nie odnosi się do Porozumienia. Treść Porozumienia wyraźnie jednak wskazuje na to, że zawiera ono uzgodnienia, które uzupełniają stosunek prawny łączący strony i wynikający z Umowy. Przesądza o tym fakt, że na mocy Porozumienia B. uzyskało uprawnienie do dodatkowego wynagrodzenia w postaci bonusu szefa, którego wysokość określona została stawką procentową, obliczaną od wartości obrotu. W czasie zawierania Porozumienia strony łączyła jedynie Umowa, określająca ich prawa i obowiązki w zakresie dostarczania mebli (powód) i zapłaty za nie (B.), w związku z czym nie może ulegać żadnej wątpliwości, że Porozumienie – kreując przedmiotowe uprawnienie dla B. – było jedynie uzupełnieniem Umowy. Formalny brak odwołania do Umowy w jego treści nie ma tu znaczenia. Co więcej, tezę, że Porozumienie stanowi uzupełnienie Umowy, potwierdza stanowisko powoda, który w pozwie wskazywał na to, że bonus szefa był jedną z kilku opłat, którymi B.

obciążał powoda w toku wykonywania Umowy, a także, że zawarcie Porozumienia było warunkiem kontynuowania współpracy między stronami. Przyjęcie, że Porozumienie było uzupełnieniem Umowy, przesądza wprost, że do Porozumienia i sporów na jego tle ma zastosowanie klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy. Ściśle rzecz biorąc, to objęcie tą klauzulą Porozumienia jest następstwem tego, że Umowa kreowała między stronami stosunek prawny, który został uzupełniony Porozumieniem. Skoro klauzula jurysdykcyjna – jak wskazano – ma za przedmiot spory na tle stosunku prawnego wynikającego z Umowy, to z istoty rzeczy, w braku odmiennego zastrzeżenia w Porozumieniu, rozciąga się na spory na tle tego stosunku prawnego (także) po jego zmianach wynikających z Porozumienia.

Przechodząc do kwestii, czy klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy obejmuje roszczenia powoda przeciwko B. o odszkodowanie za szkodę wynikłą z czynu nieuczciwej konkurencji w postaci pobrania – w myśl Porozumienia – bonusu szefa, wskazać należy, że jest to zagadnienie wykładni przedmiotowej klauzuli, które należy do sądu krajowego (por. wyroki Trybunału z dnia 10 marca 1992 r., C-214/89, w sprawie *Powell Duffryn plc p. Wolfgang Petereit*, i z dnia 3 lipca 1997 r., C-269/95, w sprawie *Francesco Benincasa p. Dentalkit Srt*, www.eur-lex.europa.eu).

Wychodząc z założenia, że klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy obejmuje spory między stronami na tle stosunku prawnego w kształcie wynikającym z Umowy i Porozumienia, trzeba zauważyć, że powód wywodzi swoje roszczenie ze zdarzenia, które może być kwalifikowane jednocześnie jako naruszenie umownego zobowiązania B., tj. zobowiązania do zapłaty całej ceny za dostarczony towar, i jako delikt w postaci czynu nieuczciwej konkurencji, polegający na pobieraniu innej niż marża handlowa opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży, tj. potrącaniu z kwoty należnej ceny bonusu szefa. W takiej sytuacji w grę wchodzi konkurencja roszczenia kontraktowego (o wykonanie zobowiązania, o odszkodowanie za jego niewykonanie) oraz roszczenia z tytułu czynu nieuczciwej konkurencji (powód zakwalifikował swoje roszczenie jako roszczenie o naprawienie szkody, powołując się na art. 18 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k., bardziej uzasadnione byłoby powołanie się na roszczenie określone w art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k.). Należy przyjąć, że umowa jurysdykcyjna dotycząca sporów wynikłych

z konkretnego stosunku umownego w braku odmiennej woli stron w razie wątpliwości rozciąga się nie tylko na roszczenia kontraktowe, ale także konkurujące z nimi roszczenia deliktowe, przy założeniu, że pomiędzy takimi roszczeniami istnieje odpowiednio ścisły związek. W przeciwnym razie od tego, na jakiej podstawie powód oprze swoje roszczenie, zależałoby to, czy umowa jurysdykcyjna ma zastosowanie, czy też nie. Groziłoby to też jurysdykcyjnym rozszczępieniem sporów prowadzonych między stronami na tle tej samej łączącej je relacji prawnej (por. podobne podejście Sądu Najwyższego w kontekście zapisu na sąd polubowny w postanowieniach z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 311/08, niepubl., oraz z dnia 17 października 2012 r., I CSK 119/12, niepubl.).

W przypadku wykładni umowy jurysdykcyjnej pod kątem objęcia jej zakresem konkretnego sporu, w szczególności sporu deliktowego na tle stosunku umownego objętego taką umową, znaczenie ma to, czy strony mogły przewidywać ewentualność takiego sporu przy zawieraniu umowy jurysdykcyjnej lub uzupełnianiu – w warunkach związania tą umową – stosunku prawnego, który jest nią objęty (por. na tle art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 wyrok Trybunału z dnia 21 maja 2015 r., C-352/13, w sprawie *Cartel Damage Claims (CDC) Hydrogen Peroxide SA p. Akzo Nobel NV, Solvay SA/NV, Kemira Oyj, FMC Foret SA, przy udziale Evonik Degussa GmbH, Chemoxal SA i Edison SpA*, www.eur-lex.europa.eu). Przesłankę tę należy w okolicznościach sprawy uznać za spełnioną, gdyż – przy założeniu, że Porozumienie jako uzupełnienie Umowy jest objęte klauzulą jurysdykcyjną zawartą w pkt 27 Umowy – nie może ulegać wątpliwości, że strony mogły przewidywać przy jego zawarciu ewentualność sporu co do pobierania przez B. bonusu szefa.

W rezultacie należy stwierdzić, że klauzula jurysdykcyjna zawarta w pkt 27 Umowy obejmuje (również) spór o podniesione przez powoda w niniejszej sprawie roszczenie. Oznacza to, że Sąd Apelacyjny i Sąd Okręgowy prawidłowo przyjęły, że klauzula ta – w myśl art. 23 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 – skutecznie wyłączyła jurysdykcję sądów polskich na rzecz sądu austriackiego w W. Zarzuty naruszenia art. 1099 § 1 k.p.c. w zw. z art. 23 rozporządzenia nr 44/2001, art. 23 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 65 § 1 i § 2 k.c. były więc bezzasadne. Rozpatrywanie zaś zarzutu naruszenia art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 jest bezprzedmiotowe.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3 i art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

db

eb